

Evert Jan Brill (1812-1871) zandgraf 188, vak F
Internationaal vermaarde wetenschappelijke uitgever

Personalialia

Geboren: 4 november 1812 te Leiden

Zoon van: Johannes Brill en Henriette van Lith.

Gehuwd met: Cornelia Hermina Dibbets op 4 mei 1871

Overleden: 29 november 1871 te Leiden

Samenvatting

Evert Jan Brill wordt geboren op 4 november 1812 in Leiden. Als 17-jarige gaat hij in 1829 werken bij de uitgeverij Luchtmans, waar ook zijn vader werkzaam was. In 1848, als er niemand van de familie Luchtmans meer is om het bedrijf te leiden, neemt hij het bedrijf onder zijn eigen naam over.

Het bedrijf gaat zich steeds meer specialiseren in uitgaven in talen met vreemde letters en exotische fonts, en is daarmee uniek in de wereld. De band met de universiteit is nauw en zorgt voor vele bijzondere uitgaven.

Evert Jan leidt het bedrijf tot zijn dood in 1871 en gaf het internationale allure. De hoofdvestiging is nog altijd in Leiden, nu aan de Plantijnstraat in de buurt van het Lammenschansplein.

Portret Evert Jan Brill (1866)

Volledige versie

Inleiding

Evert Jan Brill wordt geboren op 4 november 1812 in Leiden. Hij is de jongste zoon van Johannes Brill en Henriette van Lith. Johannes Brill is drukker van beroep, hij heeft zijn eigen drukkerij in Leiden en voert opdrachten uit voor boekhandel Luchtmans. Vanaf 1802 wordt hij bedrijfsleider bij Luchtmans. Zoon Evert Jan Brill komt als zeventienjarige in 1829 ook in dienst bij Luchtmans.

Uitgeverij Luchtmans 1683-1848

Op 17 mei 1683 wordt Jordaan Luchtmans (1652-1708) ingeschreven als boekverkoper bij het Leidse boekengilde. De familie Luchtmans leidt het bedrijf tot aan 1848, vanaf 1802 samen met Johannes Brill. Als er geen opvolgers meer zijn in de familie Luchtmans en Johannes Brill met werken stopt, neemt Evert Jan Brill, sinds negentien jaar in dienst bij de firma, het bedrijf in 1848 over. Hij heeft zich bij de uitgeverij ontwikkeld tot een veelzijdig vakman: drukker, uitgever en boekhandelaar. In goed overleg met de familie Luchtmans besluit hij de uitgeverij onder zijn eigen naam voort te zetten: *Boekhandel en Drukkerij E.J. Brill*, zoals nog steeds te zien is op de Oude Rijn.

Boekhandel en Drukkerij
E.J. Brill aan de Oude Rijn

Ten tijde van de familie Luchtmans worden wetenschappelijke werken, bijbels, stichtelijke werken en preken uitgegeven. Maar ook medische en theologische werken in het Latijn en het Frans. Opvallend is dat er een vertaling van Spinoza's (1632-1677) werk *Tractatus Theologico-politicus* is uitgegeven onder de titel *De rechtsinnige theologant, of Godgeleerde Staatskunde*. De *Tractatus Theologico-politicus* is in 1760 nog altijd een verboden boek vanwege het 'godslasterlijke ende zielverdervende' karakter.

Met *Vita et res gestae Sultani Almalichi Alnasiri Saladini* (Leven en daden van Sultan Saladin) wordt een Arabische tekst vertaald naar het Latijn. Voor Luchtmans is het de eerste Arabische uitgave.

Uitgeverij E.J. Brill 1848-1871

Brill zet de uitgaven van klassieke werken voort. De drukkerij/zetterij is gevestigd op het Rapenburg. Het bedrijf groeit gestaag, en de tijd werkt mee. Er waait een nieuwe geest door Nederland. Nederland krijgt een nieuwe grondwet. De postkoets en trekschuit worden vervangen door de stoomtrein. De veranderende tijd heeft ook invloed op de wetenschap. Nieuwe ontdekkingen, nieuwe disciplines, internationale uitwisselingen. De vraag naar boeken neemt toe. Tijdschriften komen in opkomst. E.J. Brill begint tijdschriften uit te geven. Mnemosyne het tijdschrift voor klassieke letteren opgericht door classicus C.G. Cobet (ook op Groenesteg begraven), wordt tot op de dag van vandaag (2015) door E.J. Brill uitgegeven.

Evert Jan Brill wil zich specialiseren in vreemde letters en wil daar als uitgever uniek in zijn. Het *Onze Vader, Het gebed des Heeren in veertien talen*, wordt in 1855 in vele exotische fonts uitgebracht. Hiermee initieert hij een ontwikkeling die tot op de dag van vandaag (2015) voortduurt. Zijn liefde voor de Arabisch taal maakt dat veel werk in het Arabisch wordt uitgegeven. Nieuwe disciplines aan de universiteit zorgen voor bijzondere uitgaves in het Sanskriet, Chinees, Japans en zelfs in het hiëroglifisch schrift. In 1871 besluit hij om een stap terug te doen. Drieëntwintig jaar

leidde hij het bedrijf onder zijn naam. Op 4 mei 1871 trouwt hij met Cornelia Hermina Dibbets. Lang zijn zij niet samen geweest, op 29 november van dat jaar overlijdt Evert Jan Brill plotseling op zestigjarige leeftijd.

ADVERTENTIE.

Heden overleed, na eene kortstondige ongesteldheid, mijn geliefde Echtgenoot **EVERT JAN BRILL**.
LEIDEN, 29 November 1871. Wed. E. J. BRILL, DIBBETS.
Eenige kennisgeving.

De Boekhandel en de Boekdrukkerij
van den Heer **E. J. BRILL** worden voorloopig op denzelfden voet voortgezet.

MART. NIJHOFF,
N. H. DE GRAAF,
Execut. Test.

LEIDEN, 30 November 1871.

Overlijdensadvertentie

De Ondergeteekende dankt, ook namens hare betrekkingen, voor de vele bewijzen van belangstelling bij het overlijden van haar Echtgenoot, den Heer **E. J. BRILL**, ondervonden.

LEIDEN, 30 December 1871. H. C. DIBBETS, Wed. E. J. BRILL.

Dankbetuiging

Graf op Groenesteeg

Brill in de Wereld

Koninklijke Brill N.V. zoals het bedrijf nu heet, is beursgenoteerd. Het is een internationaal georiënteerde, wetenschappelijke uitgeverij. Zij geven werken uit in ruim twintig vakgebieden, onder andere: Theologie en Religiewetenschap, Taalwetenschap en Internationaal Recht, Oudheid Studies, Geschiedenis en Internationale Betrekkingen, Azië Studies en Midden-Oosten en Islam Studies.

Lettertype 'De Brill'

Jaarlijks publiceert Brill 200 tijdschriften en circa 700 nieuwe boektitels en naslagwerken. Brill heeft kantoren in Boston en Leiden, in Leiden staat het hoofdkantoor. De voornaamste afzetmarkten voor Brill zijn Europa, de Verenigde Staten en Azië.

De uitgeverij levert voornamelijk aan wetenschappelijke instituten en bibliotheken. Koninklijke Brill N.V. heeft in 2012 een eigen lettertype laten ontwerpen, 'De Brill', een lettertype met meer dan 5100 tekens. Hiermee volgt de uitgeverij de lijn die werd uitgezet door Evert Jan Brill, die als uitgever uniek wilde zijn met vreemde letters!

De archieven van Luchtmans en Brill zijn ondergebracht bij de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam.

Verdere bijzonderheden

- In 1996 krijgt het bedrijf de status 'Koninklijk'.
- In 1883 verhuist het bedrijf van het Rapenburg naar een vleugel van het Heilige Geest Weeshuis aan de Oude Rijn 33a, ter hoogte van De Burcht.
- Sinds 1985 is de uitgeverij gevestigd aan de Plantijnstraat 2 Leiden.
- In Leiden is een plein vernoemd naar Luchtmans en een straat naar Brill.

Huidige vestiging aan de Plantijnstraat te Leiden

Bronnen

Sytze van der Veen: *Brill 325 jaar uitgeven voor de wetenschap* (met bijdrage van Paul Dijstelberge, Mirte D. Groskamp en Kasper van Ommen), 2008, ISBN: 9789004170315.

Lodewijk Kallenberg: *Leidse Glorie - Rondleiding over de historische begraafplaats Groenesteeg*, 2013, ISBN: 9789073983007.

Internet-Persbericht van Brill 27 december 2014

Illustratieverantwoording

Lithografie van E.J. Brill, collectie Deutsches Buch- und Schriftmuseum Leipzig, internet.

Leydse Courant, Historische Kranten, Archief Erfgoed Leiden en omstreken, internet.

De Brill lettertype: Internet.

Foto Bedrijfspannd Plantijnstraat: Internet

Foto's Oude Rijn en grafzerk: Lodewijk Kallenberg.

Foto's straatnamen: Annemiek Versluys.

Auteur

Annemiek Versluys (mei 2015)